

KRITISK UNDERSÖGELSE

OM

ÆGTHEDEN AF

FORTALEN TIL ROMNERNES HISTORIE

AF

NIKEPHOROS BRYENNOS.

ET BIDRAG TIL DEN BYZANTINSKE LITTERATURHISTORIE.

AF

PROFESSOR F. C. PETERSEN.

(FORELÆST DEN 8de NOVEMBER 1839.)

Naar man nævner En eller Anden af de noget vigtigere Skribenter fra den græske eller romerske Oldtids bedre Periode, tør man forudsætte, at dannede Læsere og Tilhørere forud have en Forestilling om ham og hans Værker, og om den Plads, han indtager i Litteraturens og Culturens Historie. Dette er et Fortrin, som udmærkede Individuer, der have det Held, at danne sig og virke under lykkelige Forhold, skyldte deres Samtid og det Folk, til hvilket de høre. Men anderledes er det med endog høit begavede Mennesker, som leve paa Tider, i hvilke Aandens Liv er svagt, saa at derfra udbrede sig kun matte Straaler i en snevrere Kreds. Saadanne kiendes i Almindelighed kun af dem, som ved en særlig Retning i deres Studier ere ledede til at indhente Kundskab om dem.

I disse Ord er det høist ulige Forhold antydet, hvori man befinder sig, naar Talen paa den ene Side er om Skribenter fra den classiske Oldtid i egentlig Betydning, og paa den anden Side om Skribenterne, selv de mærkeligste, fra den saakaldte byzantinske Tid. Det aandelige Liv, der endnu en rum Tid efter det østromerske Riges Stiftelse havde vedligeholdt sig paa forskellige Hovedpunkter, f. Ex. i Athen, Berytos, Antiochia, Alexandria, og derfra havde udbredt sig mere eller mindre til andre Steder, blev fra Slægt til Slægt svagere, forsvandt omsider af Folkets Bevidsthed, og blev Hoffets og den med Hoffet nøie sammenhængende,

for største Delen uvidende og kun altfor ofte fanatiske Geistligheds Sag. Videnskaben leirede sig ved Thronens Fod, og det maa endda agtes for Lykke, at et Fristed for den var at finde der. Saaledes bevaredes, hvad under saadanne Omstændigheder kunde bevares. Uden den Beskyttelse, som ikke Faa blandt Keiserne, og efter deres Exempel Andre, ofte af Mode eller Forfængelighed, stundom vel ogsaa af virkelig Interesse, skienkede Videnskaberne, vilde Tilstanden have været end slettere, og vor Kundskab om hine Tider, som nu er ufuldstændig, uklar og i mange Henseender upaalidelig, vilde have været endnu ringere end den er; ligesom vi desuden vilde have savnet de Levninger af den ældre Litteraturs nu tabte Værker, hvilke den byzantinske Tids Skribenter i deres Udtog og Citater have bevaret.

De byzantinske Historieskrivere, Geographer og Chronologer ere endnu ikke tilstrækkeligen benyttede. Navnligen for Geographien vil der være et rigt Udbytte at gjøre, dersom det lykkes at bringe Orden og Klarhed i den chaotiske Masse af Efterretninger herom, som findes omspredte hos disse Skribenter. Dette er, saavidt jeg veed, hidtil ikke præsteret, jeg veed ikke engang, om saaledes forsøgt, som det maatte, forat det kunde lykkes. Men det er ikke at undres over, at det er saa. Baade indre og ydre Vilkaar ere meget forskjellige fra dem, som med en Tillokkelse, der til alle Tider bevarer sin Friskhed, hendirer os til den classiske Tid, og frister Oldtidsforskeren til enten at undvige, eller dog kun lidet at gaae ind paa det vildsomme og uopdyrkede byzantinske Gebet. Det er ikke blot Skrifternes indre Værd, som fører til dette for den sildigere Tid ugunstige Resultat; endskiöndt dette vistnok er Hovedsagen, og dersom Forholdet var det modsatte, ganske sikkert vilde have fört til et meget forskielligt Resultat; men det er tillige den Tilstand, hvori disse Skrifter ere os overleverede, og som ingensinde, selv ved den største Omhu, vil bringes til at kunne udholde Sammenligning med de ældre græske og romerske Skrifers Bearbejdelse, naar vi undtage de

forholdsviis dog kun faa blandt disse, som enten ved Hielpemidlernes Beskaffenhed, eller ved de Lærdes Forsømmelse have faaet en ugunstigere Skiæbne end Fleerheden af den klassiske Oldtids Værker. Det maae være nok med Hensyn til Byzantinerne her, til noget nærmere Oplysning at nævne: Haandskrifternes ringe Antal, deres mislige Beskaffenhed og Sprogets daværende Tilstand baade i etymologisk og syntaktisk Henseende, saa at den kritiske Takt, der erhverves ved Studiet af de klassiske Skrifter, hver enkelt for sig og i deres organiske Sammenhæng, og hvorpaa den klassiske Philologies Historie har saa udmærkede Exempler at opvise, vel ogsaa finder Anvendelse paa disse Skrifter, men dog kun i meget ringere Grad og med langt ringere Resultater. Hvad her er antydet er, som ovenfor yttredes, en Følge af baade indre og ydre Forhold og Omstændigheder, og det er derfor mere en Bemærkning end en Dadel, at ogsaa den Udgave af Byzantinerne, som begyndt af Niebuhr, fremdeles fortsættes af flere blandt vor Tids fortrinlige Philologer, vel i det Hele opfylder billige Fordringer, men dog ifølge Sagens Natur maae lade meget tilbage at ønske, og vel heller ikke har kunnet andet end lide ved den altfor tidlige Bortgang af dette Foretagendes Stifter og ligesaa virksomme som indsigtfulde Styrer.

Den Opgave, som jeg har foresat mig i den Afhandling jeg forelægger Selskabet, er at vise, eller i det mindste at giøre det sandsynligt, at den Fortale, der læses foran det Værk af Nikephoros Bryennios, hvori denne har beskrevet Romnenernes Historie fra 1057 til 1081, endskiöndt dens Ægthed, saavidt jeg veed, ingensinde er dragen i Tvivl, dog ikke kan være dette Værks Fortale, og altsaa med Urette indtager denne Plads.

Om den Nikephoros Bryennios' Levnet, hvis historiske Værker vi her have for Öie, vide vi kun Lidet, og det er ikke Hensigten her at give en fuldstændig Beretning derom. Ikkun nogle Notitser skulle tiene til at giøre os noget bekiendt med denne Mands Personlighed.

Nikephoros Bryennios var født i Orestias i Makedonien *). Hans Fødeaar er, saavidt jeg veed, ubekjendt. Han var af Bryenniernes Slægt, af hvilken den navnkundigste var den Nikephoros Bryennios, som spillede en betydelig Rolle i sin Tids politiske Begivenheder, og omsider stillede sig som Modkeiser imod Botoniates; men blev overvunden, blindet og udleveret til Keiseren af Alexios Komnenos. Af ham var den Bryennios, om hvem vi her tale, enten Søn eller Sønnesøn. Zonaras **) beretter det Første; men Bryennios' Kone, Anna Komnena, det Sidste. Vi maae naturligviis tillægge hendes Udsagn Fortrinet. Vel siger hun først, at hendes Mand var "ἀπόγονος" af hün Bryennios, og dette Ord kan betyde baade Søn og Sønnesøn, men det bruges dog meest i denne sidste Betydning; og strax efter siger hun, at den ældre Bryennios var "πρόγονος" til hendes Mand ***), hvorved al Tvivl bortfalder. Dertil kommer, at Forfatteren selv paa et Sted, hvor han skildrer det Indtryk, som Usurpatoren Bryennios gjorde paa Alexios, da han som Krigsfange førtes frem for denne, vel siger, at Ingen maae troe, at han omtaler dette for at prale ****), men ikke nævner, at den, hvis Udseende og Egenskaber han berømmer, var hans Fader, hvilket han dog formodentlig havde gjort, dersom han ved disse Ord havde villet tilkiendegive Andet, end at han var af hans Slægt. — I det Følgende vil der blive Leilighed til at omtale, at han var en erfaren Verdensmand. Ved sin Fødsel, sine personlige Egenskaber, og ved det Forhold, hvori han stod til den keiserlige Familie, aabnedes der ham Adgang til de første Værdigheder og til at

*) Niketas Choniates. Fort. Cap. 2. Im. Bekkers Udg. S. 9.

***) Zonaras B. XVIII. S. 298.

***) Alexios B. VII. S. 191. Sammenl. Fortalen til samme Skrift S. 3, hvor dog kun i Almindelighed siges, at han var af Bryenniernes Slægt.

****) B. IV Cap. 15: μή τις οἰοιτό με περιαιτολογούντα ταῦτα λέγειν καὶ γράφειν. Disse Ord indeholde tillige et indirecte Beviis for at Nikephoros Bryennios er Forfatteren, thi saaledes kunde kun den, der var i Slægt med den omtalte Person, udtrykke sig.

tage virksom Deel i Tidens politiske Begivenheder. Alligevel afholdt han sig fra at tage Deel i de Planer, som hans Nærmeste søgte at drage ham ind i, for at styrte Alexias' Søn Joannes fra Tronen og bringe ham selv til Regieringen *). Hans Hustrue var Alexios Komnenos' og Irenes Datter, Anna Komnena, som selv har vundet Berømthed ved et historisk Værk under Titel: Alexias, hvori hun har beskrevet sin Faders Historie, som Fortsættelse af det historiske Værk, hendes Mand Bryennios havde begyndt. Ved Siden af sin politiske Virksomhed dyrkede Bryennios Videnskaberne, og efter de Tidens Leilighed ikke uden Held, hvorom hans Værker give et saavel i Indhold, som Stil og Fremstilling ikke ugunstigt Vidnesbyrd. Anna Komnena udgyder sig i de allerstærkeste Lovtaler over ham i denne, som i enhver Henseende **). Disse Lovtaler vidne vistnok om den Beundring og Kierlighed, hun følede for sin Mand, men det er tillige klart, at de have en stærk Tilsætning af den Tids pænegyriske Skrivemaade og give os Begreb om den korte Maalestok, hvorefter man dengang vurderede Genie og Fortienester, og med hvor rund Haand man overøste dem, som hævdede sig noget over det Middelmaadige, med Lov og Priis. Til de mærkeligste af Bryennios' Bedrifter hører Forsvaret af Byzantion mod Korsfarerne 1097, da Reiseren, som saae den Fare, der truede Staden, gav Bryennios Commandoen over Bueskytterne, og derved Leilighed til at indlægge sig stor Berømmelse ***). Da Korsfarerne under Bohemund anden Gang vare landede i Illyrien, og længe havde beleiret Dyrrhachium, fornyede Bryennios de tidligere afbrudte Underhandlinger, og bragte Freden igien tilveie ****). Ogsaa mod

*) Niketas Choniates l. c. Cap. 2 S. 10 og Cap. 3 S. 14, hvor ogsaa handles om den Mildhed, som Keiser Joannes udviste mod disse Efterstræbelser.

***) See Fortalen S. 3, 5, 6. Bog 7, S. 191 og andenst.

****) Anna Komn. P. X. S. 295 fgg.

*****) Samme B. XIII, S. 405—406; hvor tillige at Bryennios paa den Tid var Panhyper-

Tyrkerne havde Bryennios Leilighed til at udmærke sig *); og endelig mod Slutningen af sit Liv, ledsagede han Alexios' Efterfølger, Joannes Komnenos, paa et Tog mod Antiochien, der var i Barbarernes Vold, fra hvilket Tog han vendte syg tilbage **). Han synes at være død ikke længe efter, maaskee i Aaret 1157. Ogsaa Zonaras beretter ***) , at han havde stor Magt i Statens Anliggender ved Keiserinde Irenes Gunst. Ved hendes Indflydelse paatog han sig at skrive Keiser Alexios' Historie, dog gik han længere tilbage, og begyndte sin Fortælling med Diogenes Romamus (1057). Han arbejdede med stor Flid paa dette Værk, selv under sit nysnævnte Felttogs Uro og Farer; men han kom ikke videre end til at fortælle Begivenhederne for Alexios tiltraadte Regieringen, og det endda ikke ligetil dette Punkt. Da han vendte hjem fra hiint Tog, var han saa svag, at han, efter sin Kones Forlangende, der frygtede for at han ikke kunde udholde den Anstrængelse, som dette Arbejde krævede, maatte afbryde det, og Anna Komnena fortsatte da i sin Alexias, hvad Bryennios havde begyndt, idet hun deri fortalte sin Faders Historie ****).

Anna Komnena berømmer hans Lærdom i stærke Udtryk, og der er ingen Grund til at betvivle, at han efter den Tids Leilighed har været en vel underrettet og dannet Mand †). Imidlertid citerer han kun sielden den classiske Tids Skrifter, og er deri en Modsætning til Anna Komnena, som ideligen bærer sin klassiske Læsning til Skue. Kun paa to Steder anfører han Homeros og eet Sted Euripides ††). Enten satte han ingen

sebastos, hvilket ogsaa omtales af Zonaras B. XIII S. 298. Iøvrigt omtales Bryennios sædvanligen med Titelen: Cæsar. Andre Beretninger om den her omtalte Fred anføres af M. M. Hank, de Byzantinæ. rer. scriptoribus Græcis Lips. 1677. P. 496—497.

*) F. Ex. B. XV, S. 475 fgg.

**) Anna Komn. i Fortalen S. 3 fgg.

***) Zonaras B. XVIII, S. 305.

****) See Fortal. S. 3 fgg. B. VII, S. 191—192.

†) Sml. Niketas Choniates l. c. Cap. 3 S. 15, hvor han kaldes λογικῶν μέτοχος παιδείσεων.

††) B. II Cap. 27. IV. 26. 28. Sammenl. Joan. Kinnamos II Cap. 16, hvor samme Sentents af Euripides er benyttet, dog uden at Euripides nævnes der.

Priis paa at bære sit Riendskab til den profane Litteratur til Skue, eller var Grunden maaskee den, at han forfattede sit Skrift enten heelt eller i det mindste tildeels under et Felttog, og *der* ikke havde det til Citater fornødne Apparat af Böger ved Haanden. — Et af de bedste Steder i Bryennios' Skrift findes i 4de Bogs Cap. 5 fgg., hvor Forfatteren beskriver et Slag i Thrakien mellem Alexios og Opröreren Bryennios.

Efter disse Bemærkninger om Forfatteren Bryennios i Almindelighed vende vi os nu til vor egentlige Opgave, hvilken allerede er nævnet i det Foregaaende.

Det Skrift, som bærer Nikephoros Bryennios' Navn, findes i de tre Samlinger af de byzantinske Historieskriveres Værker som ere udkomne i Paris, Venedig og Bonn. I Pariser-Udgaven er dette Skrift udgivet af P. Possin, 1661, i Folio; i Venedig gientoges denne Udgave 1729, dog med den Forandring, at Commentaren af du Fresne du Cange, som i Pariser-Samlingen var udgivet med Joannes Rinnamos 1670, i den venetianske Udgave er kommen paa sit rette Sted. Endelig har August Meineke udgivet dette Skrift tilligemed Joannes Rinnamos i Bonn 1836, og gjort sig fortient navnlig derved, at han har bortfiernet af Texten de aabenbar falske eller usandsynlige Coniecturer, som Possin havde optaget deri. Fristelsen, ja tildeels Nödvendigheden at coniecturere var her meget stor, da der kun existerer, eller hidtil ikke er funden meer end een, og ovenikiöbet meget slet Codex af dette Værk. Meineke har derfor ogsaa beholdt de af Possins Coniecturer, som anbefalede sig ved nogen Sandsynlighed. Possins höist feilfulde, og efter hans egne Gisninger indrettede latinske Oversættelse eller Paraphrase, har Meineke beholdt uforandret. Hans Bemærkning, at Sagkyndige ikke ville undre sig derover, kan indrömmes; men det er ligefuldt vist, at Videnskaben ikke har vundet derved.

Det er ovenfor bemærket, at vi have ikkun eet, og ovenikiöbet slet Haandskrift af dette Værk. Altsaa hvile de saakaldte ydre Criterier paa en meget svag Grund; heller ikke finde vi nogen Hielp andensteds,

thi de faa Steder, hvor Nikephoros omtales af andre Skribenter fra hiin Tid *), tale kun i almindelige Udtryk om ham og hans litteraire Dannelse, med Undtagelse af nogle Steder i Anna Komnenas Alexias, hvilke ere vigtige, fordi de godtgjøre (hvad allerede Possin har bemærket), at det historiske Skrift, hvilket hun omtaler som et Værk af hendes Mand, Nikephoros Bryennios, er det samme, som vi have under hans Navn **). Men heri ligger ogsaa Hovedbeviset, thi det første Blad af Haandskriftet er tabt, og dermed tillige Værkets Titel og Forfatterens Navn ***). Ogsaa den Omstændighed, at Anna Komnenas Skrift i samme Codex følger umiddelbart efter, bestyrker hvad her er anført; men selv om den foregivne Fortales Ægthed ikke var tvivlsom, vilde dog Værkets Titel være uvis, thi som den pleier at anføres efter Fortalens Slutning: "ὅλη ιστορία", beroer den kun paa Possins Coniectur, hvilken imidlertid synes at være en aldeles sikker Rettelse af Haandskriftets aabenbar urigtige Læsemaade: ὅλη ιστορία. Men ligesom der paa den ene Side Intet er i det, vi her have anført, som kan svække selve Skriftets Authentie, saaledes finde vi paa den anden Side heller Intet heri, som beviser Noget for Fortalens Ægthed, med mindre man vilde see et Beviis for denne deri, at den har sin Plads i samme Haandskrift, som indeholder de tvende her nævnte Skrifter, uden at der i Fortalens Slutning mangler Noget umiddelbart foran Bryennios; hvorved dog ikke bör lades ubemærket, at kun ved Undersøgelse af Haandskriftet vilde det vise sig, om f. Ex. Noget er taget ud mellem Fortalen og Værket selv, og maaskee andet Mere, som nu

**) See Meinekes Udg. S. XVII—XVIII.

*) Possin anfører i Fortalen de vigtigste af disse Steder: Ann Komn. B. I S. 8 fgg. sammenl. Bryennios B. III Cap. 2—10; hvad Anna Komn. beretter i Fortalen om Usurpatoren Bryennios' Nederlag o. s. v. sammenl. med Bryennios B. IV Cap. 2—18; Anna Komn. B. X S. 271 (om et Slag mod Tyrkerne ved Antiochia) sammenl. med Bryennios B. II Cap. 29; ligesom Anna ogsaa i Begyndelsen af 2den Bog henviser til Bryennios' Beretning om Botoniates. Nogle flere Steder findes hos Hank I. c. S. 505.

**) Possin i Meinekes Udg. S. XIII kalder Værket, som det findes i denne Codex: ἀνεπίγραφον, ἀνόνημον, ἀκέφαλον.

ikke kan blive Gienstand for Undersøgelsen. Dertil kommer, at det maaskée paa anden Maade kan forklares, at denne Fortale har faaet sin Plads paa dette Sted, hvorom noget mere skal blive sagt ved Slutningen af denne Afhandling. Som Sagerne nu staae, ere vi ifølge det Foregaaende ved Undersøgelsen om denne Fortales Ægthed indskrænkede til de indre Kriterier; og til en kort Fremstilling af disse ville vi nu henvende Opmærksomheden.

Af Fortalens Slutning (S. 15—17) see vi, at Forfatteren vilde fortælle Alexios' Historie; og at han saaledes er opfyldt af Beundring for denne Keiser og af Taknemmelighed mod ham, at han ikke vil undlade at udføre dette Arbeide; men vi see tillige, at han er langt fra den Tanke, at kunne giøre det paa den Maade, som Gienstandens Værdighed krævede. Han vil hverken skrive en egentlig Historie eller en Lovtale, thi dertil vilde, som han ytrer sig, hverken Thukydidens Dygtighed (*δεινότης*), eller Demosthenes' høie Veltalenhed (*τό μεγαλόφωνον*) være tilstrækkelig. Han vil kun give en forberedende Impuls (*ἀφορμὴν τινα παρασχῆν*) til at et saadant Arbeide kan blive udført. Heri er Intet, som jo kunde staae i en Fortale, skreven af Bryennios; og det bliver derved saa meget lettere forklarligt, at den er kommen til at bære hans Navn.

Vi henvende desnæst vor Betragtning til Fortalens historiske Indhold. Den beretter, hvorledes Alexios Komnenos omsider bragtes til at fratage Botoniates Regieringen, fordi Botoniates, uden at skiønne paa hans vigtige Tienester, stedse søgte at rydde ham af Veien. Alexios' Forsæt blev til Beslutning, da han, efterat have overvundet, fanget og udliveret Oprørerne Nikephoros Bryennios og Basilakes, vedblev at møde samme Utaknemmelighed og Efterstræbelser som forhen; hvilke Efterstræbelser desuden ogsaa stiledes mod den unge Konstantinos Porphyrogennetos. For at udføre sin Plan, begav Alexios sig til Adrianopel, hvor Hæren modtog ham med Glæde og kaarede ham til Keiser. Men ikke destomindre bevarede han Konstantinos Porphyrogennetos sin Adkomst

til Thronen. Han gav ham sin Datter til Ægte og gjorde ham deelagtig i Regieringen, men Konstantinos døde meget ung. Da Alexios tog Rigets Hovedstad i Besiddelse, gjorde Botoniates ingen Modstand. Forfatteren lægger Vægt paa, at Alexios havde dobbelt Adkomst til Thronen, da han baade selv var af Romnernes Slægt, og ved Giftermaal hørte til Dukaernes Familie, der var beslægtet med Konstantin den Store, og med ham var dragen fra Rom til Byzantion. Mod sit Livs Slutning overdrog Alexios Rerieringen til Joannes (II), der ligeledes hørte baade til Romnernes og Dukaernes Slægt. — Dette er det historiske Indhold af denne Fortale, men netop heri finde vi et meget stærkt Beviis imod den almindelige Mening om Bryennios, som dens Forfatter; thi de Begivenheder, som fortælles i Indledningen, begynde omtrent der, hvor Værket selv slutter. Rigtignok giver Indledningen tillige en Recapitulation af Maaden, hvorpaa Botoniates var bleven Keiser, hvilke Begivenheder Bryennios fortæller i 3die og 4de Bog; men dels kunde disse Tildragelser meget vel omtales ogsaa i Indledningen til et andet Skrift; dels — og dette er Hovedsagen — fortæller Fortalen forresten Begivenheder, der slutte sig til Bryennios' Skrift, som var Fortalen en Fortsættelse af selve Skriftet; hvoraf er indlysende, at disse Begivenheders Fortælling ikke passende har sin Plads i Indledningen til dette Skrift.

Bryennios slutter med at fortælle det uheldige Tog, som foretoges af Eunuchen Joannes Protovestiarios, hvem Keiseren havde overdraget Commandoen mod Oprøreren Nikephoros Melissenos og Tyrkerne, efterat Alexios havde afslaaet at overtage den; og han fortæller tilsidst den troløse Utaknemmelighed, som Joannes viste mod Georgios Palæologos, endskiöndt han skyldte ham sin og Hærens Frelse.

Aarsagen, hvorfor Bryennios ikke fortsatte sit Værk videre, er omtalt ovenfor. Men see vi nu hen til Fortalen, da finde vi, at deri fortælles, imod Fortalers og Indledningers Sædvane, hvad der indtraf enten strax eller ikke længe efter det, hvormed Bryennios sluttede sin For-

tælling. Det Eneste, som med noget Skin af Sandsynlighed kunde anföres til at forklare dette, er, om man vilde sige, at Bryennios, da han blev forhindret i at fuldföre det Værk, han havde begyndt, havde paa en Maade erstattet dette, ved i Fortalen at behandle en Deel af det Stof, han ikke var kommen til at afhandle i Skriftet selv; men vi finde ikke det Mindste i selve Indledningen, hvorved dette kunde bestyrkes, endskiöndt det er i höi Grad rimeligt, at Bryennios vilde have omtalt Værkets Afbrydelse og Anledningen dertil. Der bliver altsaa, naar man endda vil holde paa denne Forklaring, kun den Udvei, at stötte den paa Tabet af Fortalens Begyndelse, hvilken jo muligen kan have indeholdt den Oplysning, som nu savnes. Men endskiöndt denne Indvending i og for sig vel ikke ligefrem kan afvises, forekommer den mig dog at tabe al Kraft derved, at Fortalens Forfatter siger (S. 15—16), at han vil fortælle Alexios den Stores Bedrifter (τὰς τοῦ Ἀλεξίου τοῦ μεγάλου πράξεις συναγαγεῖν); og at det var hans Hensigt at handle om de Bedrifter, som udförtes, ikke för men under Alexios' Regiering, bestyrkes ved det han föier til, at Alexios, endskiöndt han overtog Regieringen paa en Tid, der truede med Rigets Fald, dog med Held havde reist det igien, og hævet det til stor Anseelse. Som Egenskaber, ved hvilke det blev Alexios muligt, under saa ugunstige Forhold at udföre saa store Ting, nævnes forstandig Indsigt, Tapperhed og uafbrudt Virksomhed, og der föies til, at det at beskrive denne Mands Historie er saa vanskeligt, og saa langt overstiger Forfatterens Evne, at han vilde have undslaaet sig derfor, dersom ikke en Pligtfölelse, han ikke kunde modstaae, havde bevæget ham til at anvende dette Middel, som var det eneste, der stod i hans Magt, til at vise sin Taknæmmelighed mod Alexios for saa mange modtagne Velgierninger, og ikke ved sin Taushed at forskyldte, at Keiserens Handlinger skulde overgives til Forglemmelse. Han beder om Overbærelse, dersom hans Fortælling ikke omfatter Alt, og angiver de ovenfor omtalte Aarsager dertil. Men sammenligne vi nu dette med Indholdet af Bryennios' Skrift, da finde vi

at dette slet ikke svarer til det, som her er meddeelt af Fortalen, thi Skriftet selv fortæller Komnenernes Historie, og i Forbindelse dermed Modkeisernes Historie fra 1057, da Isak Komnenos blev Keiser, indtil henimod 1081, da de Begivenheder, der bragte Alexios paa Thronen, nærmede sig.

Heraf sees, at der ingen Forbindelse er mellem Værket selv, og den foregivne Indledning dertil. At Fortalens Forfatter omtaler den Taknemmelighed han skyldte Keiseren, beviser Intet for den almindelige Mening, thi Bryennios var vist ikke den Eneste, der skyldte, eller foregav at skyldte Alexios Erkiendtlighed. Tænke vi os derimod denne Indledning skreven til et Værk, der fortalte Alexios' Regieringshistorie, da vil Enhver finde det i sin Orden, at Forfatteren i Fortalen giver en Udsigt over de Begivenheder, som gik nærmest forud for Alexios' Tiltrædelse af Regieringen. — Det hidtil Anførte synes allerede tilstrækkeligt til at bevise, at denne Fortale ikke kan antages at høre til Bryennios' Skrift, men følgende Bemærkninger ville end yderligere bestyrke denne Mening.

I Fortalen anføres som Motiv for Alexios til at skille Botoniaten ved Regieringen: Keiserens Utaknemmelighed og hans Attraa efter at skille sig af med Alexios. Der berettes, at hans Fiender, navnlig Borillios (eller maaskee rigtigere Borilos) og Germanos allerede tidligere havde lagt an paa at faae Alexios landsforviist, da han havde forsøgt paa at giøre Constantinos Porphyrogenetos' Adkomst til Thronen giældende *); men at denne Plan ved Alexios' Mod og Fasthed ikke kom til Udførelse; endvidere fortælles, at de havde bragt Keiseren paa den Tanke, at lade Öinene stikke ud paa Alexios, men at man dog fandt det raadeligst at udsætte ham for Krigens Fare, for paa den Maade at skaffe sig af med ham; men dersom han undsløg sig for at drage i Krig, da at straffe ham *).

*) Om Borilos, som han sædvanligen kaldes, og om Germanos, see Anna Komnena, f. Ex. B. I Slutn. og B. II, S. 43 fgg.

***) See Fortalen S. 8—9.

Men sammenligne vi Bryennios' Skrift hermed, finde vi, saavidt jeg erindrer, deri intet om noget af disse Punkter. Ikke engang i 4de Bogs 31te Capitel, hvor Bryennios fortæller, at Alexios afslog at gaae mod Nikephoros Melissenos, som i Forbund med Tyrkerne fra Asien truede Byzantion, fordi han frygtede for at man, dersom Toget fik et uheldigt Udfald, vilde beskyldte ham for Forræderie, paa Grund af at han var beslægtet med Oprøreren, ikke engang der finde vi andet, end at Keiseren, efterat han forgieves havde forsøgt at formaae Alexios til at overtage denne Commando, beundrede den Fasthed, hvormed han afslog hans Begiering (ἀγασθεις τό τούτου στέβρον του φρονήματος); hvorpaa dette Hverv overdroges til den ovenfor omtalte Joannes Protovestiarios; og Bryennios föier hertil (Cap. 52), at Alexios, efterat han i Chrysopolis havde overleveret Hæren til Joannes, vendte tilbage til Keiseren. Det vedkommer ikke denne Undersøgelse at afgjøre, hvilken af disse Beretninger er den sande*), men det er klart, at saadanne Modsigelser ikke kunne hidrøre fra een Forfatter i et og samme Skrift.

Vi ville her endnu nævne 4de Bogs 16de Capitel som et Sted, der kunde synes at tale for Fortalens Ægthed. Forfatteren beretter her, at da Alexios havde overvundet Oprøreren Bryennios, hvilke Begivenheder han har fortalt i de foregaaende Capitler, var han misfornöiet over, at han istedetfor at modtage Belønninger af Keiseren udsendtes paa et nyt Tog mod Basilakes. Alligevel adlöd han Keiseren. Da Toget var fuldendt, modtog Keiseren ham hæderligen i Constantinopel, udnævnte ham til Sebastos og skienkede ham rige Gaver**). Heller ikke paa dette Sted er der Tale om slige Efterstræbelser. Endog efter den Tid finde vi (Cap.

*) Det er forresten höist rimeligt, at slige Efterstræbelser fandt Sted, hvilket bestyrkes ved Anna Komn. B. II S. 43, hvor hun beretter, at Komnenernes Oprör fremskyndedes ved at deres Fiender, de ovenfor nævnte Borilos og Germanos, havde den Plan at bemægtige sig dem og blinde dem; hvorefter han fortæller, hvorledes Komnenerne iværksatte deres Plan mod Botoniatas, som uden at forsvare sig opgav Regieringen.

***) Nikephoros Bryennios. B. IV Cap. 28. Sammenl. Anna Komnena, B. I, S. 22.

32), at da Skytherne rustede sig mod Bulgarien og havde begyndt deres Plyndringer, drog Alexios imod dem, hvorpaa de toge Flugten. Alexios bragte Sagerne i den Deel af Riget i Orden, og vendte ogsaa den Gang atter tilbage til Byzantion. Heller ikke ved denne Leilighed er der Tale om Efterstræbelser. Nu først følger Afslaget at overtage Commandoen mod Nikephoros Melissenos, hvorom vi have handlet i det Foregaaende.

Hertil kommer, at denne Fortales Stil og Tone synes at være temmelig forskiellig fra selve Skriftets. Vel er den af for liden Omfang til at afgive tilstrækkeligt Stof til en fuldstændig Sammenligning; men der findes dog altid nok til at bestyrke denne Formodning.

Vel er Stilen i denne Indledning temmelig reen, det vil sige efter den Maalestok, som tør anvendes, naar Talen er om det 11te Aarhundredes Skribenter, men dog ingenlunde enten saa klar eller simpel, som hos Bryennios; selve Perioderne ere i det Hele længere og dunklere. Man eftersee f. Ex. den Sætning, som findes i Meinekes Udgave S. 14 Lin. 3 fgg., og som begynder med de Ord: ἐνδηλον τούτων ὡς ὁ ἐν βασιλεύσειν ἐκείνος ἀλδιμος cet., og jeg troer neppe, at man i alle 4 Böger af Bryennios vil finde nogen eneste Periode, der kan sammenlignes dermed.

Fremstillingens Tone er mere kunstlet og panegyrisk. Nikephoros skriver som en erfaren Verdensmand, der selv havde spillet en Rolle i sin Tids Begivenheder og beklædt de høieste Værdigheder i Staten. Han skiænker især Alexios' personlige Egenskaber, Bedrifter og politiske Overlegenhed sin Opmærksomhed f. Ex. B. IV, Cap. 15, hvor han omtaler de Egenskaber, ved hvilke det blev muligt for Alexios i saa ung en Alder at udføre saa store Bedrifter, og at overvinde en ved Magt og udmærkede Egenskaber farlig Fiende, hvilken Skildring han slutter med den Betragtning, at Alexios dertil fandt guddommelig Bistand, ved hvilken al Gierning lykkes. En Betragtning som denne anstaaertil alle Tider og under alle Forhold den forstandige og fromme Mand. Men hvor forskiellig er Fortalen derfra! Paa det Sted, som snarest kunde sammenlignes hermed

(S. 15), udledes Retmæssigheden af Alexios' Oprør mod Botoniates af dette Oprørs heldige Udfald, af den lykkelige Vending, som Rigets Anliggende fra den Tid havde taget, og af den daglige voxende Fremgang til det Bedre, hvormed det forresten i flere Henseender forholdt sig misligt og maadeligt nok; men dette overseer Forfatteren, og betragter denne foregivne, eller i det mindste problematiske Lykke som Beviis for at ogsaa Begyndelsen (o: Oprøret) maa have været et godt og priseligt Foretagende. Saavel i dette Punkt som i Almindelighed er Fortalens Charakter og Tone væsentlig forskiellig fra den, vi finde hos Bryennios selv. Beviset herfor ligger vistnok mere i Totalindtrykket end i enkelte Meninger eller Udtryk; dog ville følgende Bemærkninger her ikke være paa urette Sted.

Forfatteren siger S. 16, at han vil skrive Alexios' Historie, for dog ved denne ringe Uleilighed (*βραχύς τις πόνος*) at giengielde modtagne Velgierninger. Jeg vil nu ikke beraabe mig paa, at her kaldes en ringe Uleilighed, hvad vi ovenfor have seet at overstige Thukydidens' og Demosthenes' Evner, thi deslige Talemaader ere saa gængse blandt Byzantinerne, selv blandt de bedre af dem, at de ikke afgive noget paa-lideligt Skielnemærke, men snarere ikkun vise, at paa Tider, naar Smagen er fordærvet, maae selv de Bedre bringe Smaglöheden deres Tribut. Men derimod lægger jeg Vægt paa, at Forfatteren omtaler Ord som det eneste Middel, hvorved han kunde vise sin Erkiendtlighed, da Bryennios dog tvertimod havde ganske andre Midler til sin Raadighed, og lige indtil den sidste Deel af sit Liv ikke havde ladet det beroe ved Ord.

Dersom denne Fremstilling af nærværende Undersøgelses Hoved-momenter ikke har forfeilet sit Maal, för vel antages som beviist, eller i det mindste bragt til Sandsynlighed, at denne Fortale ikke er skreven af Bryennios, som Indledning til det Værk, vi have af ham; ligesom det heller ikke er rimeligt, at han nogensinde har skrevet en Fortale til sit ufuldendte og ved Sygdom afbrudte Værk; men at denne Fortale snarere

hörer til et eller andet tabt Værk, der skulde indeholde Fortsættelsen af Bryennios' Skrift, eller hvis Forfatter i al Fald vilde fortælle de Begivenheder, som nærmest sluttede sig til den Tid, med hvilken Bryennios afbrød sin Fortælling. Hvo denne ubekjendte Forfatter har været, derom seer jeg mig ikke istand til at yttre endog kun en Formodning; men udentvivel var han en noget yngre Samtidig af Alexios og Bryennios. At han var samtidig, følger af det Foregaaende, og at han skreev nogen Tid efter selve Begivenhederne er sandsynligt af et Sted i Fortalen (S. 7 Lin. 9 fgg.), hvor han siger, at det han fortæller var i Alles Munde, at de Veltænkende og Alle, som ikke ved at drikke af Forglemmelsens Bæger havde glemt, hvad der var skeet, stemmede overeens herom. Noget længere hen (S. 10 Lin. 15 fgg.) gientager han omtrent det Samme ved at omtale de Tienester, som Alexios havde viist Keiseren, navnlig ved at overvinde, fange og udlevere til Keiseren de tvende farlige Oprørere, Bryennios og Basilakes. Det er klart, at hermed er antydet et noget sildigere Tidsrum, men i hvilket den Slægt end levede, der havde været Vidne til de fortalte Begivenheder. Men at nu Skriftet selv er tabt, er saa meget mere forklarligt, da Anna Komnena behandlede netop det samme Tidsrum, og den Berømthed, som hendes Værk allerede tidligen opnaaede, bragte snart hiint andet Arbeide af den os nu ubekjendte Forfatter i Forglemmelse. Men indvender man herimod, at det er kun lidet rimeligt, at Fortalen for største Delen bevaredes, medens Værket selv forglemtes og gik til Grunde, saa mener jeg dog, at netop dette snarere taler for end imod den af mig fremsatte Mening. Bryennios' Skrift var som ufuldendt, saaledes ogsaa, hvad ovenfor er bemærket, efter al Rimelighed uden Indledning eller Fortale. At forudskikke en saadan var almindelig Skik, ogsaa af den Grund, at man der havde en beqvem Plads for de Sentiments, Følelser og Reflexioner, som man paa den Tid saa gjerne hengav sig til, og som uden Tvivel ganske stemmede med Datidens Læseres Smag. Men hvad var da naturligere, end at man følede Savnet

af en indledende Fortale til Bryennios' Skrift? og at man senere, da man sammenstillede Beretningerne om den sidste Halvdeel af det ellefte og Begyndelsen af det tolvte Aarhundredes Historie, satte Hovedværkerne herom: Bryennios' og Anna Komnenas Skrifter efter hinanden som Begyndelse og Fortsættelse? De mindre bekendte og vel tillige mindre vigtige Skribenter om de samme Begivenheder, forsaavidt saadanne vare forhaanden, lagdes dengang tilside; og det synes da uden Vanskelighed at kunne forklares, at man især i en saa ukritisk Tid som den her er Tale om, kunde henføre Fortalen af et eller andet saadant Skrift til Bryennios' Værk, og derved ligesom supplere dette; en Forvexling, der skeete saa meget lettere, da Fortalens Forfatter omtaler sit personlige Forhold til Alexios. — Naar dette er skeet, og om ved Tilfælde eller med Plan, ligger ud over de Grændser, indenfor hvilke denne Undersøgelse har sat sit Maal.
